

Synthesis of the Challenges of Entrepreneurship Education in Higher Education

Ali Beiramypour¹, Sahar Safikhani Gholizadeh²

1. Faculty member of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran (Corresponding Author), Email: a.beiramy@scu.ac.ir

2. MA Student of Curriculum Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. Email: Saharsafi5259@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article Type: Research Article	Objective: Entrepreneurial skills and training of entrepreneurs have long been recognized as an important factor in socio-economic growth and development. Accordingly, this study seeks to analyze the challenges of entrepreneurship education in higher education.
Received: 2023.07.05	Methods: This research is applied in terms of purpose and qualitative in terms of method. First, among 320 research articles and using the prism method, 22 articles, between 2011 and 2021, from the international scientific sources "Tyler and Francis", "Eric", "Web of Science", "Science Direct", "Google Scholar scientific search engine and Persian information sources, "Kashish Publications Information Bank", "University Jihad Scientific Information Database", "Iran Institute of Information Science and Technology" and "Noor Specialized Journals Database", after meeting the entry and exit criteria, selected and studied and compiled information based on available sources were reviewed.
Received in revised form: 2023.10.09	Results: The findings show that entrepreneurship education in higher education has four main challenges: "organizational challenges", "professors' challenges", "students' challenges" and "educational challenges".
Accepted: 2023.12.10	Conclusion: The findings of the research show that entrepreneurship education has many challenges due to the establishment of the traditional system in Iranian universities. Therefore, in order to provide efficient entrepreneurship education at the level of higher education, action should be taken to solve these challenges.
Published online: 2023.12.26	Keywords: Challenges of entrepreneurship education, higher education, university, synthesis research.

Cite this article: Beiramypour, Ali; Safikhani Gholizadeh, Sahar (2023). Synthesis of the challenges of entrepreneurship education in higher education. *Higher Education Letter*, 16 (64):97-118 pages. DOI: 10.22034/HEL.2024.710454

© The Author(s).

Publisher: Institute for Research & Planning in Higher Education & National Organization of Educational Testing

سنتز پژوهی چالش‌های آموزش کار آفرینی در آموزش عالی

علی بیرمی پور^۱، سحر صفی‌خانی قلی‌زاده^۲

۱. عضو هیئت علمی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران؛ (نویسنده مسئول)، رایانامه: a.beiramy@scu.ac.ir
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. رایانامه: Saharsaft5259@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: مهارت کارآفرینی و تربیت کارآفرینان، از دیرباز به‌عنوان عاملی مهم در رشد و توسعه اقتصادی-اجتماعی شناخته می‌شده است. بر همین اساس، این مطالعه به دنبال واکاوی چالش‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی است.
دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۴	روش پژوهش: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، کیفی از نوع سنتز پژوهی است. ابتدا از میان ۳۲۰ مقاله پژوهشی و به روش پریزما ۲۲ مقاله، بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰، از منابع علمی بین‌المللی «تایلر و فرنسیس»، «اریک»، «وب اف ساینس»، «ساینس دایرکت»، «موتور جستجوی علمی گوگل اسکالر» و منابع اطلاعاتی فارسی «بانک اطلاعات نشریات کشور»، «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی»، «پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران» و «پایگاه مجلات تخصصی نور»، پس از رعایت ملاک‌های ورود و خروج، انتخاب و با مطالعه و گردآوری اطلاعات بر اساس منابع موجود، بررسی شدند.
اصلاح: ۱۴۰۲/۰۷/۱۷	یافته‌ها: بر اساس یافته‌های این پژوهش آموزش کارآفرینی دارای چهار چالش اصلی از قبیل «چالش‌های سازمانی»، «چالش‌های استادان»، «چالش‌های دانشجویان» و «چالش‌های آموزشی» است.
پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۹	نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که آموزش کارآفرینی به دلیل استقرار سیستم سنتی در دانشگاه‌های ایران دارای چالش‌های فراوانی است. در نتیجه متولیان امر آموزش باید به‌منظور ارائه آموزش کارآمد کارآفرینی در سطح آموزش عالی در جهت رفع این چالش‌ها اقدام کنند.
انتشار: ۱۴۰۲/۱۰/۰۵	کلیدواژه‌ها: چالش‌های آموزش کارآفرینی، آموزش عالی، دانشگاه، سنتز پژوهی.

استناد: بیرمی پور، علی؛ صفی‌خانی قلی‌زاده، سحر (۱۴۰۲). سنتز پژوهی چالش‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی. نامه آموزش عالی،

DOI: 10.22034/HEL.2024.710454 . ۱۱۸-۹۷، (۶۴)۱۶

ناشر: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و سازمان سنجش آموزش کشور حق مؤلف © نویسندگان.

مقدمه

طی دهه‌های گذشته، بسیاری از کشورهای جهان خصوصاً کشورهای در حال توسعه مثل ایران با مشکلات فراوانی مانند رشد جمعیت، عدم بهبود اقتصاد، تعداد بیش از حد ظرفیت فارغ‌التحصیلان، سیاست‌های دولت برای کوچک کردن ساختارها و ناتوانی بخش خصوصی در تأمین شغل برای فارغ‌التحصیلان مواجه بوده‌اند. این مسائل سبب شده است تا این کشورها در جهت یافتن راه‌حلی برای رفع و تعدیل مشکل بیکاری فارغ‌التحصیلان، ایجاد مشاغل مختلف برای بازار کار و فراهم آوردن فرصت‌های بیشتر یادگیری سازوکاری بیندیشند. صرف نظر از مرحله توسعه یک کشور، بیکاری جوانان همچنان یک مسئله مهم در سیاست‌گذاری‌های بیشتر دولت‌هاست (رصدخانه بازار کار بوتسوانا، ۲۰۱۳). این مسئله حکومت‌ها را بر آن داشته است تا در جستجوی استراتژی‌هایی به منظور ایجاد مشاغل متنوع برای جوانان جویای کار باشند. به‌طور کلی، صلاحیت‌ها، دانش‌ها، مهارت‌ها، ویژگی‌های شخصیتی و همچنین سایر عوامل ملموس و نامشهود نقش مهمی در استخدام افراد یا ایجاد مشاغل توسط آنها دارند. همین ویژگی‌ها نیز نقشی حیاتی در ارتقا d اشتغال‌پذیری و رشد اقتصادی در جوامع مختلف ایفا می‌کنند (سازمان بین‌المللی کار، ۲۰۱۲).

در جهان امروز، کارآفرینی به‌عنوان ابزاری مهم برای اشتغال‌زایی و کاهش درصد بیکاری نزد کارشناسان اقتصادی و سیاست‌گذاران دولت در کشورها اهمیتی فزاینده یافته است (جونز^۳، ۲۰۰۵). تربیت کارآفرینان نقشی اساسی در توسعه اقتصادی و تحولات اجتماعی هر جامعه دارد؛ بدین‌سان که جوامع توسعه‌یافته پیشرفت خود را بیش از هر چیز مدیون افراد خلاق، با مهارت و جسوری هستند که توانسته‌اند ایده‌های نو و جدید خود را به واقعیت تبدیل کرده و با پشت سر گذاشتن مشکلات متعدد، صبورانه و مدبرانه گام‌به‌گام برنامه‌های خود را عملیاتی نمایند که نتایج حاصل از آن نه تنها موجب پیشرفت تکنولوژی و توسعه مهارت و ایجاد شغل خواهد شد، بلکه زمینه‌ساز رونق اقتصادی و توسعه اجتماعی نیز می‌شود. امروزه افزایش اهمیت اشتغال و حفظ و توسعه مشاغل، سبب توجه سیاست‌گذاران و مدیران دنیا به اهمیت ارائه آموزش‌های کارآفرینی و پرورش افراد کارآفرین و خلاق شده است. در همین راستا، به‌منظور تضمین رقابت اقتصادی در جوامع دانش‌محور، دانشگاه‌ها به مکان‌های مهمی برای ارتقای مهارت کارآفرینی تبدیل شده‌اند (فارنی و همکاران^۴، ۲۰۱۶). بنابراین، پرداختن به نقش دانشگاه‌ها در تربیت افراد کارآفرین یکی از مسائل واقعی دنیای امروز است که ارزش مطالعه و بررسی دارد. با توجه به آنچه در بالا گفته شد، رشته کارآفرینی هم‌اکنون در برنامه درسی دانشگاه‌ها ادغام شده و در دانشگاه‌های برتر جهان تدریس می‌شود. علی‌رغم افزایش بیکاری در کشورهای جهان و تقاضای شدید جامعه برای کارآفرینی، مسئله این است که آموزش‌های دانشگاهی در این رابطه اثربخشی قابل قبولی ندارند؛ البته این

1. Botswana Labor Market Observatory
2. International Labor Organization
3. Jones
4. Farney et al

مسئله فقط مختص ایران نبوده و آموزش عالی بسیاری از کشورها با این معضل مواجه هستند (قینا و همکاران^۱، ۲۰۱۴). دلایل این ناکارآمدی از یک سو به عدم گستردگی آموزش‌های کارآفرینی با کیفیت در دانشگاه‌های کشور و از سوی دیگر، فراهم نبودن یک روش کارآمد برای اینکه بدانیم آموزش‌های کارآفرینی چگونه و به چه روشی انجام شود که ذهنیت کارآفرینی را در فارغ‌التحصیلان نهادینه سازد، مرتبط می‌شود (موب و همکاران^۲، ۲۰۱۲). امروزه دانشگاه‌ها با تأسیس مراکز رشد، پارک‌های فناوری، شهرک‌های تحقیقاتی و انکوباتورها^۳ از کارآفرینی و پرورش ایده‌های تازه حمایت می‌کنند اما بسیاری معتقدند که صرف طراحی درس‌های کارآفرینی و یا تأسیس نهادهای حامی زمانی مؤثرند که ذهنیت کارآفرینی در اذهان دانشجویان در دوران کودکی شکل گرفته باشد و در دانشگاه‌ها صرفاً باید تقویت شوند تا اهداف آموزش‌های کارآفرینی محقق شود (آمالیا و ون کورفلش^۴، ۲۰۲۲). چالش‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی گسترده است و هم دانشجویان و هم مدرسان آموزش‌های کارآفرینی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. این چالش‌ها می‌توانند به سبب فقدان تجربه عملی مدرسان در محیط‌های واقعی کار و یا به خاطر توجه افراطی به آموزش‌های نظری و کم‌توجهی به یادگیری عملی دانشجویان باشد (مونیکو و همکاران^۵، ۲۰۲۱). در مجموع، در مورد چالش‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی نظرات متناقضی وجود دارد. برخی معتقدند که آموزش کارآفرینی باید بیشتر تئوری و کمتر عملی باشد، در حالی که برخی دیگر معتقدند که تجربه عملی و یادگیری عملی برای آموزش کارآفرینی ضروری است. علاوه بر این، برخی استدلال می‌کنند که آموزش کارآفرینی باید به مدرسه‌ها با هدف آماده‌سازی افراد برای کسب و کار محدود شود، در حالی که برخی دیگر معتقدند که این آموزش‌ها بهتر است در رشته‌های مختلف ارائه شود (کربی^۶، ۲۰۲۱). این ضدونقیضی در مورد آموزش‌های کارآفرینی نیازمند مطالعه و مذاقه بیشتری است.

اهمیت آموزش کارآفرینی همچنان در حال گسترش و پرداختن به چالش‌هایی که مانع اثربخشی آن می‌شود، بسیار مهم است. کمبود منابع و کمبود مهارت‌های کارآفرینی در استادان دانشگاه‌ها می‌تواند مانع توسعه برنامه‌های آموزش کارآفرینی اثربخش شود. همه‌گیری جهانی ویروس کووید-۱۹ نیز نیاز به آموزش کارآفرینی را برای انطباق با چشم‌انداز در حال تغییر کسب و کار و حمایت از دانشجویان در توسعه مهارت‌های مورد نیاز برای موفقیت در دنیای پس از همه‌گیری جهانی برجسته کرده است (کرتکس^۷، ۲۰۱۴). بنابراین بسیار مهم است که به چالش‌های آموزش کارآفرینی، در مؤسسات آموزش عالی توجه شود؛ زیرا می‌توانند بر اثربخشی برنامه‌های آموزشی مؤثر باشند. با شناسایی و پرداختن به این چالش‌ها، مؤسسات آموزش عالی می‌توانند دانشجویان را در توسعه مهارت‌های کارآفرینی بهتر حمایت کنند و به رشد اکوسیستم کارآفرینی کمک نمایند.

1. Ghina et al
2. Mouaheb et al
3. Incubators
4. Amalia & Von Korfflesch
5. Mónico et al
6. Kirby
7. Kritikos

نکته در خور تأمل آن است که اگر چالش‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی حل نشود، می‌تواند به کمبود نوآوری و خلاقیت در دنیای تجارت منجر شود. دانشجویان ممکن است به مهارت‌ها و دانش لازم برای راه‌اندازی کسب‌وکار خود مجهز نباشند که عدم برخورداری دانشجویان از این مهارت‌ها و دانش‌ها می‌تواند موجب فقدان کارآفرینی و درنهایت کاهش رشد اقتصادی کشور در آینده شود (رودریگوئز و همکاران^۱، ۲۰۲۳). علاوه بر این، نداشتن تجربه و یادگیری عملی می‌تواند به میزان بالای شکست در کسب‌وکارهای جدید منجر شود؛ که این مسئله هم به نوبه خود می‌تواند تأثیر منفی بر شکوفایی و رشد اقتصادی داشته باشد (بولدرینو و همکاران^۲، ۲۰۲۰). آموزش کارآفرینی راهی مهم برای کارآفرینان در جهت کسب منابع، افزایش توانایی و پرورش شخصیت خلاق و کارآفرین است. در حال حاضر، استراتژی‌های توسعه مبتنی بر نوآوری، مطالبات جدیدی را بر آموزش کارآفرینی وارد می‌کنند. آموزش کارآفرینی، استعداد‌های خلاق و نوآور را پرورش می‌دهد که نیروی محرکه مهمی برای توسعه آینده کشور هستند. با این حال، یادگیری دانش کارآفرینی سنتی دیگر نمی‌تواند تقاضای محیط پویا و همواره در حال تغییر را برای توانایی کارآفرینی برآورده کند. آموزش کارآفرینی، یک شبکه اجتماعی چند سطحی و مدیریت یادگیری جامع برای توانایی حرفه‌ای کارآفرینان ایجاد می‌کند (والتر و بلاک^۳، ۲۰۱۶). پرداختن به این مهم برای تقویت رشد، کاهش فقر و تقویت رفاه افراد جامعه بسیار مهم است.

محبوبیت آموزش‌های کارآفرینی، در سال‌های اخیر، به‌طور فزاینده‌ای رو به رشد بوده و افراد بیشتری علاقه‌مند به ایجاد مسیرهای شغلی و تجاری خود شده‌اند. مؤسسات آموزش عالی نیز به اهمیت آموزش کارآفرینی پی برده‌اند و شروع به ارائه دوره‌ها و برنامه‌هایی برای حمایت از دانشجویان در توسعه مهارت‌های کارآفرینی خود کرده‌اند (میراندا و همکاران^۴، ۲۰۱۷). علی‌رغم علاقه فزاینده به آموزش کارآفرینی، کمبود یافته‌های علمی مستند در مورد چالش‌های آموزش کارآفرینی در مؤسسات آموزش عالی همچنان به چشم می‌خورد. در حالی که برخی از مطالعات چالش‌ها و پتانسیل‌های گیمیفیکیشن آنلاین^۵ را در راستای توصیه‌های عملی برای آموزش کارآفرینی بررسی کرده‌اند، دیگران بر چالش‌های آموزش کارآفرینی تمرکز کرده‌اند. با این حال، با توجه به نتایج و یافته‌های متنوع پژوهش‌ها در مورد چالش‌های آموزش کارآفرینی در مؤسسات آموزش عالی، ضرورت دارد که این نتایج و یافته‌ها یکپارچه شده تا به نتایج معتبرتر و مستندتری برای واکاوی چالش‌های این حوزه دست یافت. با توجه به آنچه گفته شد، در این مطالعه قصد بر این است که با استفاده از رویکرد کیفی از نوع سنتز پژوهی به ساخت یک دیدگاه کلی در مورد چالش‌های کارآفرینی در آموزش عالی، فراتر از نتایج پژوهش‌های مجزا اقدام شود. هدف پژوهشگران در این مطالعه سنتز پژوهی، ترکیب و تجمیع یافته‌ها به منظور تولید دانش جدید از طریق روشن ساختن روابط، تنش‌ها و اختلافات بین گزارش‌ها و نتایج مطالعات منفردی بود که بیش از این در

1. Rodrigues et al
2. Boldureanu et al
3. Walter & Block
4. Miranda et al
5. Online gamification

دسترس نبوده است. بنابراین، در این پژوهش هدف صرفاً کنار هم قرار دادن یافته‌های قبلی مرتبط با موضوع مد نظر نبوده بلکه ترکیب یافته‌های گوناگون در چارچوبی معین که روابطی جدید را در پی دارد مد نظر بوده است. بر همین اساس و با توجه به ضرورت موضوع آموزش کارآفرینی، در این پژوهش سعی شده تا چالش‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی مورد واکاوی قرار گیرد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است و با رویکرد کیفی از نوع سنتز پژوهی تجمیعی اجرا شده است. چالمرز و همکاران^۱ (۲۰۰۲) عنوان کردند که از طریق روش سنتز پژوهی می‌توان این اصل را که علم قابلیت نظام‌مند کردن پژوهش‌ها و دانش‌های پیشین را دارد، عملی کرد. از طریق روش سنتز پژوهی می‌توان به این پرسش که «نتیجه واحد یافته‌های پژوهشی گذشته چیست؟» پاسخ داد. زیرا تحلیل پژوهش‌ها به صورت پراکنده و منفرد نه تنها پاسخ صحیح این سؤال را تعیین نمی‌کند بلکه به دلیل ضدونقیض بودن یافته‌های حاصل از آن، سبب سردرگمی پژوهشگر می‌شود (پرینگ^۲، ۲۰۰۰). لایت و پیلمر^۳ (۱۹۸۴) معتقد بودند که از دهه ۸۰ میلادی به بعد پژوهش‌های مبتنی بر مرور نظام‌مند به حوزه‌های تخصصی تبدیل شده‌اند. به بیان آنها سنتز پژوهی شامل دو نوع سنتز پژوهی تجمیعی و ترکیبی است. در این پژوهش از طریق روش سنتز پژوهی تجمیعی به منظور تجمیع یافته‌های پژوهش‌های منتخب در زمینه چالش‌های آموزش کارآفرینی در دوره آموزش عالی پرداخته شده است. بر اساس این روش، قلمرو پژوهش حاضر شامل همه مقاله‌های علمی انگلیسی و فارسی در زمینه چالش‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی است که در یکی از پایگاه‌های اینترنتی مقالات نمایه شده است. به منظور گردآوری اطلاعات مورد نیاز، جستجو توسط محققان در پایگاه‌های اطلاعاتی بین‌المللی تایلر و فرنسیس^۴، اریک^۵، وب آف ساینس^۶، ساینس دایرکت^۷ و موتور جستجوی علمی گوگل اسکالر^۸ صورت گرفت. زمان جستجوی مقاله‌ها از سال ۲۰۲۱-۲۰۱۰ بود. جستجو در پایگاه‌های فارسی بانک اطلاعات نشریات کشور^۹، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^{۱۰}، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران^{۱۱} و پایگاه مجلات تخصصی نور^{۱۲} در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۴۰۰ انجام گرفت.

1. Chalmers et al

2. Pring

3. Light & Pillemer

4. Taylor & Francis

5. ERIC

6. Web of Science

7. Science Direct

8. Google Scholar

9. MagIran

10. SID

11. IranDoc

12. Noormags

برای یافتن مقاله‌های مرتبط در پایگاه‌های انگلیسی‌زبان، از کلیدواژه‌های Challenges, Higher Education, University, college, Entrepreneurship academy, استفاده شد و از عملگرهای and و or به‌عنوان راهبرد جستجو بهره گرفته شد. کلیدواژه‌های مورد استفاده برای جستجو در پایگاه‌های فارسی شامل ترکیب واژه‌های چالش‌ها، آموزش کارآفرینی، آموزش عالی و دانشگاه‌ها بود. به دلیل اینکه مقاله‌های منتشر شده در پایگاه‌های اطلاعاتی ذکر شده نسبت به پایان‌نامه‌هایی که مقاله نشده‌اند معتبرتر و در دسترس‌تر هستند از منابع کاغذی، کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها استفاده نشد.

برای گزارش و ثبت اطلاعات پژوهش‌های اولیه، ابتدا با مرور عنوان و چکیده مقاله‌های انتخابی، مطالعات تکراری حذف شدند. سپس چکیده مقاله‌ها توسط محققان مورد بررسی قرار گرفت. از طریق مطالعه دقیق عنوان و چکیده مقاله‌های واجد معیارهای ورود توسط محقق، تعدادی از آنها به علت ارتباط ضعیف یا ارتباط نداشتن با هدف مورد نظر در پژوهش، کنار گذاشته شدند. در صورتی که پس از بررسی و مطالعه عنوان و چکیده، امکان تصمیم‌گیری در مورد مقاله وجود نداشت، در مرحله بعدی به متن کامل آنها رجوع شد. به‌منظور اطمینان از بازیابی همه مدارک، فهرست منابع در تمامی مقاله‌ها نیز مورد جستجو قرار گرفت. روند ورود مطالعات به پژوهش در نمودار (۱) نشان داده شده است.

در این پژوهش، دستیابی به مقاله‌ها به روش پریزما^۱ ارائه شده است. روش پریزما روشی است که در طی آن فرایند انتخاب مقاله‌های مرتبط یا مراحل مختلف یک مرور نظام‌مند به تصویر کشیده می‌شود. اطلاعاتی در مورد تعداد مقاله‌های مشخص شده در جست‌وجو، تعداد مطالعاتی که وارد پژوهش شده و یا از آن حذف شده‌اند و همچنین، اطلاعات مربوط به دلایل کنار گذاشته شدن این مقاله‌ها بیان می‌شود. برای نمودار پریزما چهار مرحله کلی ذکر شده است که شامل مرحله چگونگی پیدا کردن مقاله‌ها، مرحله غربالگری، مرحله دستیابی به مقاله‌های مرتبط با هدف و مرحله جمع‌بندی مقاله‌های مرتبط است (آثار و همکاران، ۱۳۹۵).

بنابراین، با توجه به ملاک‌های پژوهش و بررسی عناوین، چکیده و متن کامل، تعداد ۲۲ مقاله انتخاب شده و مورد بررسی قرار گرفتند. در تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش، از مدل الو و کیگناس^۲ (۲۰۰۸) استفاده شد. در این روش ابتدا واحدهای معنایی مشخص شدند؛ سپس کدگذاری صورت گرفته و در ادامه بر اساس کدهای به‌دست آمده، طبقه‌بندی یا مقوله‌بندی صورت گرفت. در نهایت از مقوله‌های به‌دست آمده، چهار طبقه اصلی مرتبط با چالش‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی با عنوان‌های چالش‌های سازمانی، چالش‌های استادان، چالش‌های دانشجویان و چالش‌های آموزشی تعیین شد.

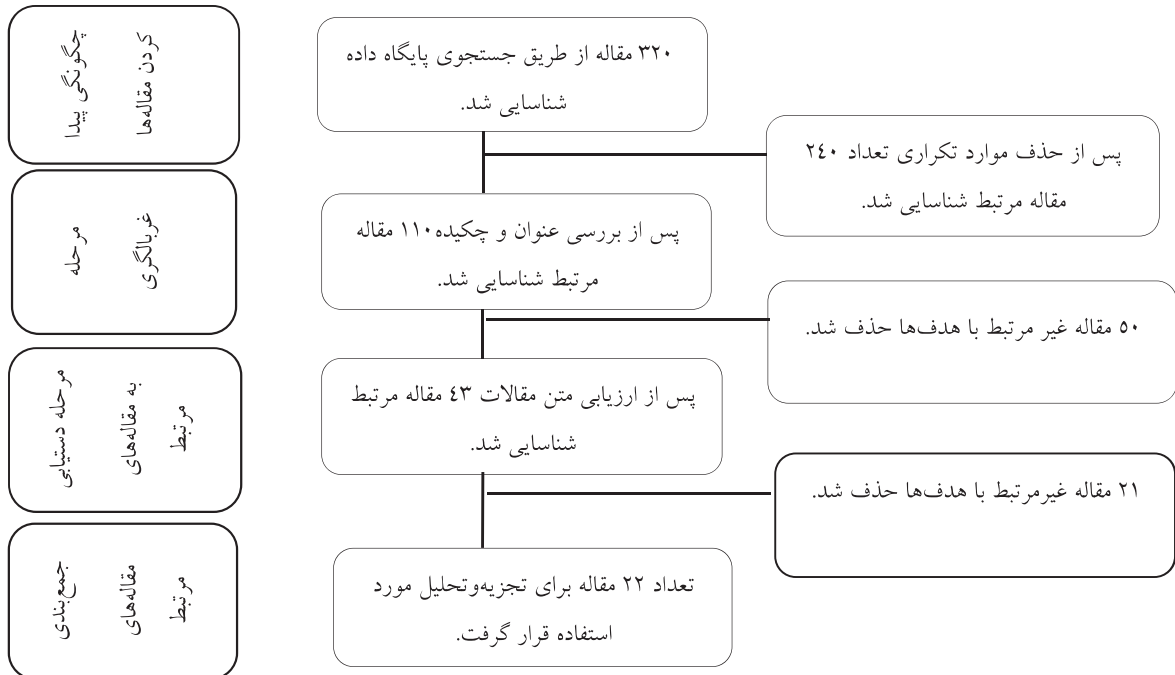
در جهت بررسی اعتماد داده‌های منتخب از چهار معیار قابلیت اعتماد یا باورپذیری^۳، اطمینان‌پذیری^۴،

1. PRISMA
2. Elo & Kyngas
3. Credibility
4. Dependability

تأییدپذیری^۱ و انتقال‌پذیری^۲ استفاده شد (محمدپور، ۱۳۹۲). برای دستیابی به معیار باورپذیری روش توصیف توسط هم‌متایان مورد استفاده قرار گرفت. بدین ترتیب که پژوهشگران از یک دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی و دو فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی که پژوهش‌هایی به روش سنتزپژوهی انجام داده بودند، درخواست کردند کدگذاری مجدد بر روی بخش‌هایی از متون را انجام دهند تا بدین‌وسیله از صحت روند کدگذاری پژوهشگران و نیز عدم سوگیری در تحلیل‌ها آگاه شوند. برای معیار انتقال‌پذیری از روش نمونه‌گیری هدفمند توسط پژوهشگران استفاده شد؛ بدین‌صورت که پژوهشگران ابتدا با توجه به موضوع اصلی یعنی چالش‌های آموزش کارآفرینی در آموزش عالی، چند مقاله انتخاب کرده و از طریق آنها به سایر مقاله‌ها دسترسی یافتند. برای معیار اطمینان‌پذیری نیز پژوهشگران از مشورت با دو استاد روش تحقیق که مدرسان اصلی واحدهای روش پژوهش کیفی در دوره تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز بودند، در مورد روند اجرای پژوهش و کسب بازخوردها در جهت بهبود کیفیت کار بهره گرفتند. برای معیار تأییدپذیری نیز پژوهشگران از روش یادداشت‌برداری در حین روند انجام کار جهت استفاده در مراحل تدوین مقاله و به‌کارگیری نکات سودمند در مراحل بعدی استفاده کردند.

طبق جدول (۱)، با جستجوی اولیه از طریق پایگاه‌های مختلف اطلاعاتی، تعداد ۳۲۰ مقاله یافت شد که با محدود کردن استراتژی‌های جستجو، ۲۴۰ مقاله به دست آمد. بعد از بررسی چکیده مقاله‌های به‌دست‌آمده تعداد ۱۱۰ مقاله شناسایی شد. پس از بررسی متن کامل مقاله‌های به‌دست‌آمده، درنهایت، ۲۲ مقاله باقی ماند و مورد بررسی قرار گرفت. نوع مقاله‌ها توصیفی-تحلیلی، مروری و اقدام‌پژوهی بود.

1. Confirmability
2. Transferability

شکل (۱) نمودار جریان پریزما (موهر و همکاران، ۲۰۰۹)

یافته‌ها

در این پژوهش، مطالعات در حوزه چالش‌های آموزش کارآفرینی در داخل و خارج از کشور برحسب اهمیت و ارتباط موضوعی مورد استناد قرار گرفتند. بررسی پیشنهادی پژوهش نشان داد که هر یک از پژوهش‌های انجام گرفته با شاخص‌هایی خاص، به جمع‌بندی رسیده و هر یک از این شاخص‌ها شمولیت کافی را دارا نیست؛ به این معنی که تنها بعدی خاص را مد نظر قرار داده و همه ابعاد در آن مقایسه دیده نمی‌شود. در جدول (۱) بر اساس مطالعات انجام گرفته، شاخص‌ها و توضیحات مد نظر پژوهشگران در زمینه مورد مطالعه آورده شده است تا با تحلیل، کدگذاری و مقوله‌بندی در مراحل بعدی به ترکیبی کاربردی دست یابیم.

جدول (۱) مشخصات مقاله‌های ورودی به مطالعه

ردیف	نام پژوهشگر و سال	سازمان/مجله	چالش‌های آموزش کارآفرینی
۱	الوانی و همکاران (۱۳۹۰)	نشریه رشد فناوری	تعریف پدیده کارآفرینی، تعیین قلمرو موضوعی و پژوهشی آن، ماهیت علمی کارآفرینی: تک‌ساحتی و یا میان‌رشته‌ای بودن، مجادلات مربوط به روش‌شناسی
۲	حجازی و همکاران (۱۳۹۲)	نشریه مهارت‌آموزی	منابع درسی، دانشکده‌ها و مراکز آموزش کارآفرینی، فناوری، اعتبارات، ارتباط جامعه دانشگاهی با تجارت و کسب‌وکار، استادان و پژوهش
۳	فلاحی (۱۳۹۳)	مجله مدیریت فرهنگ سازمانی	موانع آموزشی، موانع فردی - شخصیتی، موانع حمایتی - قانونی، موانع تسهیلاتی و موانع ارتباطی
۴	مقدسی و همکاران (۱۳۹۴)	مجله مدیریت بهداشت و درمان (نظام سلامت)	برنامه‌ریزی و مدیریت عوامل شناسایی شده به‌خصوص در زمینه اولویت‌های استراتژیک
۵	افشاری و حسینی (۱۳۹۴)	مجله مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی	نبود یا کمبود حمایت دولتی از مشاغل و پشتیبانی: کمبود امکانات، تجهیزات علوم تربیتی برای کار عملی، کمبود وسایل آموزشی و کمک‌آموزشی و نیز کمبود امکانات و تجهیزات - عوامل آموزشی، برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و عامل انسانی
۶	موقر و همکاران (۱۳۹۴)	همایش ملی کارآفرینی و توسعه پایدار	ضعف آموزش عالی، فقدان عوامل انگیزشی، عدم برابری زنان با مردان، معضل تحقیقات و انتشارات، نبود ارتباط بین آموزش عالی و بخش‌های مختلف جامعه، انتظارات از حکومت و تضمین بقای شغلی توسط دولت
۷	رحمتی و کندلوسی (۱۳۹۴)	شرکت علمی پژوهشی و مشاوره‌ای آینده‌ساز	عدم پذیرش تغییر و انجماد فکری، نداشتن اعتماد به نفس و خودباوری، رخوت اجتماعی و ایدئال‌گرایی به جای عمل‌گرایی، ترس و روحیه محافظه‌کاری، تمایل به هم‌رنگی با جماعت و ترس از متفاوت عمل کردن، نظام ناکارآمد بوروکراتیک، آموزش‌های نامناسب، تغییرات و محدودیت‌های سیاسی و اجتماعی، عدم شناسایی و استفاده صحیح از منابع انسانی
۸	اشراقی سامانی و همکاران (۱۳۹۵)	نشریه راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی	موانع اقتصادی، سیاستی، آموزشی، اجتماعی و فرهنگی
۹	حسینی‌نیا و موسوی (۱۳۹۷)	نشریه نامه آموزش عالی	اصلاح محتوای آموزشی، ایجاد تمایل و تعهد به ایجاد کسب‌وکار، افزایش شایستگی‌های کارآفرینانه و استفاده از کارآفرینان به‌عنوان مدرس
۱۰	میرجلیلی و ملکی‌پور (۱۳۹۷)	مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد	چالش‌های آموزشی و پژوهشی، چالش‌های فرهنگی و اجتماعی، چالش‌های اقتصادی و مالی
۱۱	فاضلی و همکاران (۱۳۹۸)	فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی	چالش‌های اجتماعی
۱۲	کریمی و همکاران ^۱ (۲۰۱۰)	مجله تحقیقات علمی اروپا	چالش‌های داخلی: مهارت نداشتن دانشجویان، توسعه برنامه درسی، استادان کارآفرین، کاربرد فناوری، تحقیق در آموزش کارآفرینی چالش‌های بیرونی: بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، سرمایه‌گذاری و منابع مالی برای کارآفرینی، قوانین و مقررات، شکاف دانشگاه و صنعت، فرهنگ کارآفرینی

ردیف	نام پژوهشگر و سال	سازمان/مجله	چالش‌های آموزش کارآفرینی
۱۳	آخومونخان و همکاران ^۱ (۲۰۱۳)	مجله مطالعات علوم اجتماعی	کمبود بودجه، روش تدریس ناکارآمد، کمبود کتاب‌های درسی و نبود استادان مجرب
۱۴	ایانمینگ ^۲ (۲۰۱۳)	نشریه ارتباطات بین فرهنگی	عقب‌ماندگی درک آموزش کارآفرینی، ناکارآمدی اجرای آموزش کارآفرینی، نبود معلمان واجد شرایط، نبود سیستم آموزش کارآفرینی کامل، نبود فعالیت‌های کارآفرینی واقعی
۱۵	دووال کوتیل ^۳ (۲۰۱۳)	مجله مدیریت مشاغل کوچک	شیوه‌های ارزیابی آموزش کارآفرینی
۱۶	لیما و همکاران ^۴ (۲۰۱۴)	مجله مدیریت مشاغل کوچک	تربیت استادان و معلمان در زمینه آموزش کارآفرینی، افزایش پیشنهادها، دوره‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی در زمینه کارآفرینی، نزدیکی بیشتر و تماس با کارآفرینان، رویکردی کاربردی‌تر برای آموزش کارآفرینی، تنوع بیشتر در ارائه دوره و فعالیت در کالج‌ها و دانشگاه‌ها فراتر از برنامه‌ریزی تجاری
۱۷	موسی و مونسونمولا ^۵ (۲۰۱۴)	مجله پژوهشی مطالعات اقتصاد و تجارت	برنامه درسی کارآفرینی مناسب، روش‌های مناسب برای آموزش کارآفرینی، تعیین مکان مناسب برای آموزش کارآفرینی، استادان کارآفرین، تعیین نتیجه آموزش کارآفرینی در دانشجویان، تولید فارغ‌التحصیلان کارآفرین ماهر، سازمان‌دهی جامع دانش کارآفرینی، استفاده از آموزش و پرورش به‌عنوان ابزار توسعه شخصی مربیان، توسعه کارکنان و معلمان برای کارآفرینی در رویکرد خود، مرور مداوم برنامه درسی آموزش کارآفرینی
۱۸	آگبونلاهور ^۶ (۲۰۱۶)	مجله تحقیقات آموزشی و اجتماعی انتشارات MCSER	مهارت استادان، ظرفیت نداشتن برنامه درسی برای پشتیبانی از آموزش، نداشتن پشتیبانی زیرساختی، تأکید بیش از حد بر ارائه نظریه، نبود پشتیبانی پژوهشی و پیوندها
۱۹	رضوان و همکاران ^۷ (۲۰۱۷)	مجله تجارت و مدیریت	نداشتن توانایی‌ها و منابع کافی برای به دست آوردن فرصت‌ها
۲۰	نوسو ^۸ (۲۰۱۸)	مجله بین‌المللی نوآوری، مدیریت و فناوری	روش تدریس اتخاذ شده در طول آموزش کارآفرینی، نبود پشتیبانی پژوهشی و پیوندها، ضعف پشتیبانی زیرساختی، شایستگی پایین مدرسان آموزش کارآفرینی، ظرفیت نداشتن برنامه درسی برای پشتیبانی از آموزش
۲۱	اوبوگو ^۹ (۲۰۲۰)	مجله علمی مطالعات بین رشته‌ای	رویکرد نامناسب آموزش کارآفرینی، مفهوم ضعیف کارآفرینی، حضور نداشتن استادان شایسته، امکانات نامناسب در مراکز کارآفرینی، نبود مراکز کارآفرینی، کمبود بودجه، تشخیص اعتبار ضعیف گواهی صادر شده از طرح آموزش کارآموزی، الگوی کلیشه‌ای برنامه درسی آموزشی که به دنبال کسب دانش بدون کاربرد عملی این مفهوم است
۲۲	مرتضی و هوی ^{۱۰} (۲۰۲۱)	مؤسسه تحقیقات آسیایی فصلنامه آموزش و پرورش	کیفیت و کمیت استانداردهای آموزش عالی، زیرساخت‌ها، امکانات و روش‌های تدریس با کیفیت پایین.

1. Akhuemonkhan et al
2. Xianming
3. Duval-Quetil
4. Lima et al
5. Moses & Monsonmola
6. Agbonlahore
7. Ridzwan et al
8. Nwosu
9. Ubogo
10. Mortaza & Hui

از مجموع اطلاعات گردآوری و کدگذاری شده، مقوله‌های نزدیک به هم در یک مقوله جای گرفتند. در کدگذاری، مقوله‌ها در دو سطح کلان و خرد قرار دارند و به‌طور کلی چهار مقوله و ۱۶ کد استخراج شد. چالش‌های سازمانی در سطح کلان و چالش‌های استادان، چالش‌های دانشجویان و چالش‌های آموزشی در سطح خرد طبقه‌بندی شدند. از مقوله چالش‌های سازمانی دوازده کد «پژوهش‌های ناکافی»، «بودجه و مسائل مالی»، «سیاست‌گذاری‌ها»، «ضعف در زیرساخت‌ها»، «عدم پذیرش تغییر و انجماد فکری»، «محدودیت‌های اجتماعی»، «محدودیت‌های فرهنگی»، «کیفیت و کمیت استانداردهای آموزش عالی»، «اعتبار پایین گواهی‌ها»، «انتظارات از حکومت و تضمین بقای شغلی توسط دولت» و «نبود امکانات کافی» استخراج شدند. از مقوله چالش‌های استادان سه کد «نداشتن آمادگی حرفه‌ای»، «ضعف در سواد دیجیتالی» و «تأکید بیش‌ازحد بر نظریات و شیوه سنتی» استخراج شدند. از مقوله چالش‌های دانشجویان شش کد «ایجاد تمایل و تعهد به ایجاد کسب‌وکار»، «نداشتن توانایی و مهارت»، «بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی»، «ایدئال‌گرایی به جای عمل‌گرایی»، «عدم اعتماد به نفس و خودباوری» و «تمایل به هم‌رنگی با جماعت و ترس از متفاوت عمل کردن» استخراج شدند و در نهایت از مقوله چالش‌های آموزشی شش کد «آشنایی نداشتن با روش‌های آموزش مجازی»، «پداگوژی»، «ابهام در هدف‌ها و محتوا»، «ارزیابی و نظارت» «برنامه درسی نامناسب» و «ضعف دوره‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی در زمینه کارآفرینی» استخراج شدند. می‌توان گفت که بیشترین کدهای استخراج‌شده از مرور پیشینه‌ها مربوط به چالش‌های سازمانی بوده است.

جدول (۲) کدگذاری و ترکیب مبانی نظری و پژوهشی جهت استخراج مقوله‌ها

منبع	کد	مقوله	سطح
۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۱، ۲، ۶	پژوهش‌های ناکافی	چالش‌های سازمانی	
۲، ۳، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۲۱	بودجه و مسائل مالی		
۵، ۷، ۸	سیاست‌گذاری‌ها		
۴، ۱۸، ۲۰، ۲۲	ضعف در زیرساخت‌ها		
۷	عدم پذیرش تغییر و انجماد فکری		
۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱	محدودیت‌های اجتماعی		
۸، ۱۰	محدودیت‌های فرهنگی		
۲۲	کیفیت و کمیت استانداردهای آموزش عالی		
۲۱	اعتبار پایین گواهی‌ها		
۲، ۶، ۱۲	شکاف دانشگاه و صنعت		
۳، ۶	انتظارات از حکومت و تضمین بقای شغلی توسط دولت		
۵، ۱۳، ۱۷، ۲۱، ۲۲	نبود امکانات کافی		

منبع	کد	مقوله	سطح
۱۴، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۱ ۲، ۹، ۱۲، ۱۳	نداشتن آمادگی حرفه‌ای	چالش‌های استادان	خرد
۲، ۱۲	ضعف در سواد دیجیتالی		
۱۸	تأکید بیش‌ازحد بر نظریات و شیوه سنتی		
۹	ایجاد تمایل و تعهد به ایجاد کسب‌وکار	چالش‌های دانشجو	خرد
۹، ۱۲، ۱۹	نداشتن توانایی و مهارت		
۱۲	بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی		
۷	ایدئال‌گرایی به جای عمل‌گرایی		
۳، ۷	نداشتن اعتماد به نفس و خودباوری		
۶، ۷	تمایل به هم‌رنگی با جماعت و ترس از متفاوت عمل کردن		
۳، ۵، ۷، ۸، ۱۳، ۱۷، ۲۰، ۲۲	آشنایی نداشتن با روش‌های آموزش مناسب	چالش‌های آموزشی	خرد
۱، ۱۲، ۱۴، ۲۱	پداگوژی		
۹	ابهام در هدف‌ها و محتوا		
۱۲، ۵، ۲، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۱	برنامه درسی نامناسب		
۱۵	ارزیابی و نظارت		
۶، ۱۴، ۱۶	ضعف دوره‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی در زمینه کارآفرینی		

جدول (۳) چارچوب کلی چالش‌های آموزش کارآفرینی در دوره آموزش عالی

خرد		کلان	
آموزشی	دانشجو	استاد	چالش‌های سازمانی
۱. آشنایی نداشتن با روش‌های آموزش مناسب ۲. پداگوژی ۳. ابهام در هدف‌ها و محتوا ۴. برنامه درسی نامناسب ۵. ارزیابی و نظارت ۶. ضعف دوره‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی در زمینه کارآفرینی	۱. ایجاد تمایل و تعهد به ایجاد کسب‌وکار ۲. نداشتن توانایی و مهارت ۳. بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی ۴. ایدئال‌گرایی به جای عمل‌گرایی ۵. نداشتن اعتماد به نفس و خودباوری ۶. تمایل به هم‌رنگی با جماعت و ترس از متفاوت عمل کردن	۱. نداشتن آمادگی حرفه‌ای ۲. ضعف در سواد دیجیتالی ۳. تأکید بیش‌ازحد بر نظریات و شیوه سنتی	۱. پژوهش‌های ناکافی ۲. بودجه و مسائل مالی ۳. سیاست‌گذاری‌ها ۴. ضعف در زیرساخت‌ها ۵. عدم پذیرش تغییر و انجماد فکری ۶. محدودیت‌های اجتماعی ۷. محدودیت‌های فرهنگی ۸. کیفیت و کمیت استانداردهای آموزش عالی ۹. اعتبار پایین گواهی‌ها ۱۰. شکاف دانشگاه و صنعت ۱۱. انتظارات از حکومت و تضمین بقای شغلی توسط دولت ۱۲. نبود امکانات کافی

بحث و نتیجه گیری

هدف از اجرای این پژوهش، ارائه ترکیبی از چالش‌های آموزش کارآفرینی در دوره آموزش عالی بر اساس چارچوب نظری و مطالعات صورت گرفته در پیشینه پژوهشی بوده است. در این مطالعه، به نتایج و یافته‌های ۲۲ پژوهش همراه با شواهد و داده‌های مورد نیاز و مرتبط مراجعه شد و خروجی حاصل از ترکیب یافته‌های مقاله در قالب چارچوبی مفهومی ارائه شد. چالش‌های آموزش کارآفرینی در چهار مقوله «چالش‌های سازمانی»، «چالش‌های استادان»، «چالش‌های دانشجویان» و «چالش‌های آموزشی» شناسایی و دسته‌بندی شدند. در ادامه به بررسی و تحلیل تأثیر هر کدام از این چالش‌ها در آموزش کارآفرینی پرداخته می‌شود.

چالش سازمانی، اولین چالش شناسایی شده در آموزش کارآفرینی بود. پژوهش‌های ناکافی، بودجه و مسائل مالی، سیاست‌گذاری‌ها، ضعف در زیرساخت‌ها و عدم پذیرش تغییر و انجماد فکری، محدودیت‌های اجتماعی، محدودیت‌های فرهنگی، کیفیت و کمیت استانداردهای آموزش عالی، اعتبار پایین گواهی‌ها، انتظارات از حکومت و تضمین بقای شغلی توسط دولت و نبود امکانات کافی، چالش‌های کلان و سازمانی آموزش کارآفرینی بودند. در نظام آموزش عالی کشور باید تهمیداتی در نظر گرفته شود تا از دانشجویانی که دارای روحیه کارآفرینی هستند، حمایت‌های مادی و معنوی شود تا پس از فارغ‌التحصیلی، به جای جویندگی کار خود بتوانند کسب و کار جدیدی را راه‌اندازی نمایند (قاسمی گوابری و همکاران، ۱۳۹۳). خلق محیط‌های نهادی و حمایت‌گر از جمله زیرساخت‌های مورد نیاز به‌منظور ایجاد انگیزه در کارآفرینان جوان است. مشارکت‌کنندگان معتقد بودند که وجود قوانین حمایتی از کارآفرینان و تشویق مالی برای ایده پردازان و خلاقیتشان راهکار مؤثری در تشویق دانشجویان برای راه‌اندازی کسب و کار خود است. اجینکونییه و چوکووان^۱ (۲۰۱۴) اظهار داشته‌اند که حمایت مالی دولت از دانشجویانی که قصد راه‌اندازی کسب و کاری را دارند، یک راهبرد کارآمد در تقویت آموزش کارآفرینی و تشویق دانشجویان در پرورش استعدادها و خود است. البته باید خاطرنشان کرد که نقش دولت‌ها و قوانین مصوب در رشد کارآفرینان و خط‌مشی‌های سیاسی غیرقابل چشم‌پوشی است که باید از طریق آن کارآفرینان محلی را تشویق کنند (کوریلسکی^۲، ۱۳۳۵). قابل ذکر است که مشوق‌های دولت برای کارآفرینان مانند مشوق‌های مالیاتی، فرایند خلق کسب و کار را تسهیل می‌کنند (وانگ و همکاران^۳، ۱۹۹۵). بنا به اظهار سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۴ (۲۰۰۲) همه دولت‌ها باید سیاست‌هایی را برگزینند تا سبب پیشبرد کارآفرینی جوانان برای رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و توسعه محلی و منطقه‌ای شوند. با این سیاست‌ها می‌توان فضایی را تدارک دید که پاسخگوی کارآفرینان دارای استعداد و انگیزه است (لوی و آتیو^۵، ۲۰۰۸، به نقل از انصاری و فکور، ۱۳۹۳).

1. Ajinkuniye & Chukovan

2. Korilsky

3. Wang et al

4. Organization for Economic Cooperation and Development

5. Levy & Atio

چالش‌های استادان و دانشجویان، دومین و سومین چالش شناسایی شده در آموزش کارآفرینی بودند. نداشتن آمادگی حرفه‌ای، ضعف در سواد دیجیتالی و تأکید بیش از حد بر نظریات و شیوه سنتی، چالش‌های استادان در آموزش کارآفرینی است. همچنین، ایجاد تمایل و تعهد به ایجاد کسب‌وکار، نداشتن توانایی و مهارت، بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، ایدئال‌گرایی به جای عمل‌گرایی، نداشتن اعتماد به نفس و خودباوری و تمایل به هم‌رنگی با جماعت و ترس از متفاوت عمل کردن در کلاس، چالش‌های دانشجویان در آموزش کارآفرینی هستند.

توانمندسازی استادان یکی دیگر از راهبردهای اثرگذار بر آموزش کارآفرینی است. کمبود متخصصان مجرب در حیطه کارآفرینی به‌عنوان اعضای هیئت علمی در آموزش موضوعات کارآفرینی در اکثر دانشگاه‌های ایران کاملاً محسوس است. استادان نسبت به حیطه درس خود، برنامه‌ها، هدف‌ها، مطالب و روش‌های تدریس در آموزش کارآفرینی آگاهی کافی ندارند. در نتیجه، بسیاری از استادان فاقد علم و مهارت‌های لازم بوده و در اکثر موارد نیز از دانش و مهارت‌های قدیمی و به‌روز نشده خود در کلاس درس استفاده می‌کنند. برقراری دوره‌هایی در جهت فرایند بالندگی حرفه‌ای مداوم مدرسان و مدیران می‌تواند فرایند آموزش کارآفرینی جوانان را غنی‌تر سازد. ارائه آموزش‌های ضمن خدمت به استادان راهکاری مناسب برای تقویت آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها است (دوچی و سیکوال-لینو^۱، ۲۰۱۸). طبق مطالعات کمیسیون اروپا^۲ (۲۰۱۶) به‌منظور توسعه آموزش کارآفرینی، وجود فرصت‌های بالندگی حرفه‌ای مداوم برای توسعه شایستگی‌های ضروری در همه کارکنان آموزشی و استادان دانشگاه حیاتی تلقی می‌شود. طبق پژوهش‌های روسکووارا و پیکالا^۳ (۲۰۱۴) و بنت^۴ (۲۰۰۶) استادان و آموزش‌های آنها نقشی چشمگیر در پرورش کارآفرینان موفق دارند. سورگمان و پارکینسون^۵ (۲۰۰۸) نیز در مطالعات خود اظهار داشته‌اند که آموزش مدرسان روشی مناسب برای اثربخش ساختن آموزش کارآفرینی است. در واقع، متخصصان آموزشی و اقتصادی معتقدند که موفقیت در اعمال تغییرات آموزشی در جهت مثبت همانند استقرار یک برنامه درسی پرورش‌محور در زمینه کارآفرینی با استادان و میزان بالنده بودن آنها ارتباط مستقیم دارد (کمیسیون اروپا^۶، ۲۰۱۶؛ سیکوال-لینو و همکاران^۷، ۲۰۱۰؛ شوارتز^۸، ۲۰۰۶). می‌توان از استادان به‌عنوان عنصری مهم و تأثیرگذار در شکل دادن به نگرش دانشجویان و همچنین انتقال دانش مورد نیازشان به آنها نام برد (هوک و گیلبرت^۹، ۲۰۱۷). بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که آموزش کارآفرینی مبتنی بر ایده یادگیری و

1. Deutsch & Sequel-Lino
2. European Commission
3. Rosquara & Picala
4. Bennett
5. Sorgman & Parkinson
6. European Commission
7. Sequel-Lino et al
8. Schwartz
9. Hook & Gilbert

توانمندسازی استادان دانشگاه است (کمیسیون اروپا^۱، ۲۰۱۶؛ سیکوال-لینو و همکاران^۲، ۲۰۱۰). در حال حاضر در ایران تعداد دانشگاه‌ها مانند گذشته رو به افزایش است. بدیهی است که روند افزایش تعداد مؤسسات آموزش عالی کیفیت سیستم آموزش عالی سنتی را می‌کاهد که در این صورت کیفیت آموزشی کارآفرینی جوانان نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرد. شایان ذکر است با توجه اینکه دانشجویان برای ورود به دانشگاه آزمون ورودی سختی را می‌گذرانند اما متأسفانه، پس از فارغ‌التحصیلی بسیاری برای بازار کار آماده نبوده و اغلب هیچ توانایی عملی و حرفه‌ای ندارند (راسیان^۳، ۲۰۰۹).

چالش‌های آموزشی، چهارمین چالش شناسایی شده در آموزش کارآفرینی است. آشنایی نداشتن با روش‌های آموزش مجازی، پداگوژی، ابهام در هدف‌ها و محتوا، ارزیابی و نظارت، برنامه درسی نامناسب و ضعف دوره‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی در زمینه کارآفرینی، چالش‌های آموزش کارآفرینی در سطح آموزش عالی هستند. یکی دیگر از چالش‌های آموزش کارآفرینی در نظام آموزش عالی، چالش در شیوه‌های آموزشی کارآفرینی است. منابع درسی موجود بیشتر فرهنگ استخدام شدن در ادارات دولتی را که در برابر فرهنگ اشتغال‌زایی و خلاقیت فردی قرار دارد، تبلیغ و تشویق می‌کنند. حیدری (۱۳۸۳) اظهار می‌دارد که نظام آموزش و پرورش و آموزش عالی ایران به جای کارآفرین بودن کارمند و نخبه‌پرور است که با صرف هزینه‌های گزاف در پی تربیت افرادی است تا فقط شکاف‌های شغلی تعریف شده در نظام سنتی و اداری خود را پر کند که در این صورت اگر افراد کار مناسبی در یکی از ادارات دولتی متناسب با رشته خود را پیدا نکنند دچار سرخوردگی می‌شوند. دلیل استفاده از چنین شیوه آموزشی نیز بی‌توجهی به یادگیری مهارتی و خلاقانه موضوعات درسی است.

روش‌های یادگیرنده‌محور از قبیل یادگیری مشارکتی و یادگیری تیمی، مهارت‌هایی مانند برنامه‌ریزی، کار گروهی، حل مسئله، تفکر انتقادی و فهم از ریسک حساب شده، ایده‌پردازی و اعتمادبه‌نفس را در دانشجویان پرورش داده و تقویت می‌کند (روسکوآرا و پیکالا^۴، ۲۰۱۴؛ کمیسیون اروپا^۵، ۲۰۱۶). بر اساس پژوهش‌های هوک و گیلبرت^۶ (۲۰۱۷) روش‌هایی از این قبیل سبب می‌شوند تا دانشجویان توانایی رویارویی با شرایط مبهم و پیچیده و جدید را به دست آورند. در همین راستا، اجینکونیو و چوکووان^۷ (۲۰۱۴) نیز در پژوهش‌های خود دریافتند که استفاده از کارآفرینان موفق برای تعامل با دانشجویان و بازدید دانشجویان از محیط‌های کسب و کار که سبب لمس موفقیت‌های کارآفرینان از نزدیک می‌شود، از جمله راهبردهای مناسب برای تقویت کارآفرینی در جوانان است. دوچی و سیکوال-لینو^۸ (۲۰۱۸) نیز معتقدند که روش تدریس حل مسئله راهبرد مناسبی برای

1. European Commission
2. Sequal-Lino et al
3. Rasian
4. Rosquara & Picala
5. European Commission
6. Hook & Gilbert
7. Ajinkuniye & Chukovan
8. Deutsch & Sequal-Lino

ارتقای آموزش کارآفرینی در سطح آموزش عالی است. همچنین به بیان پاندر^۱ (۲۰۱۶) راهبردهایی مانند دعوت از کارآفرینان به منظور ارائه توصیه‌های عملی به دانشجویان، شبیه‌سازی‌های رایانه‌ای، سفرهای علمی و یادگیری تجربی همچون طراحی کسب و کار می‌توانند سبب پرورش هرچه بیشتر شایستگی‌های کارآفرینی در دانشجویان شوند. با توجه به موارد ذکر شده، بهترین شیوه آموزش برای کارآفرینی استفاده از علم نظری و عملی به صورت درهم‌تنیده و در قالب‌های جداگانه و گاه به صورت ترکیبی و هم‌زمان و به روش‌های مختلف آموزشی است (کربی، ۲۰۲۱). این در حالی است که در نظام آموزش عالی ایران کارآفرینی صرفاً به صورت نظری و بر مبنای روش سخنرانی آموزش داده می‌شود. بر طبق موارد ذکر شده، برنامه‌های آموزش کارآفرینی دانشگاهی باید مورد بازبینی قرار گیرد و موضوعات درسی، دوره‌ها و روش‌های آموزش به سوی پرورش کارآفرینان سوق داده شود. در نهایت باید خاطر نشان کرد که ایران کشوری در حال توسعه با رشد اقتصادی گسترده و در زمینه‌های مختلف است. با این حال، چنین رشد بالقوه‌ای به میزان استفاده کشور از ظرفیت کارآفرینی و ارتقای مهارت کارآفرینی در جامعه، به ویژه در بین دانشجویان، جوانان و افراد مستعد، بستگی دارد. با توجه به بالا بودن میزان باسوادی، منابع موجود و جمعیت جوان در ایران، فرصت بی‌نظیری برای یادگیری از کارآفرینان موفق و تجربیات جهانی مهیا است. بنابراین، ادغام و تمرکز بر مرتبط‌ترین و باکیفیت‌ترین شیوه‌ها در مؤسسات آموزش عالی و گسترش آموزش‌های کارآفرینی دریچه‌ای به سوی پیشرفت اقتصادی در ایران محسوب می‌شود. دولت باید یک تعهد بلندمدت و بودجه مناسب به جهت سرمایه‌گذاری در زمینه آموزش کارآفرینی را بپذیرد. متأسفانه بیشتر برنامه‌هایی که در این حیطه شروع شده‌اند، پس از چند سال متوقف می‌شوند. پایداری و همچنین ارزیابی مداوم کلید اصلی موفقیت و ثمربخش بودن در هر برنامه‌ای است. رقابت‌پذیری، نوآوری و رشد اقتصادی هر کشور به این مهم بستگی دارد که بتواند افرادی با مهارت به‌عنوان رهبران اقتصادی برای آینده تولید کند. مهم‌ترین گام برای تعمیم فرهنگ نوآورانه در ایران در گرو ایجاد نگرش مثبت به کارآفرینی در زندگی حرفه‌ای خود، پشتیبانی مناسب دولت از کارآفرینان، خواه با ایجاد شرکت‌های شخصی و یا ایجاد نوآوری در سازمان‌های بزرگ‌تر در افراد است.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که با تغییرات تکنولوژی و پیشرفت دانش در سراسر جهان و استقرار رویکرد سنتی در مدرسه‌ها و دانشگاه‌های ایران، به دلیل آمادگی نداشتن این کشور برای ارائه آموزش‌هایی در زمینه کارآفرینی، با چالش‌هایی کلی مانند چالش‌های سازمانی، چالش‌های استادان، چالش‌های دانشجویان و چالش‌های آموزشی روبرو است. پیشنهاد می‌شود که با توجه به وجود این چالش‌ها در آموزش کارآفرینی متولیان امر آموزش تلاش خود را در جهت شناختن چالش‌ها و بررسی واقع‌بینانه آنها کرده تا بتوانند گام‌های مؤثری به منظور رفع و تعدیل این موانع بردارند.

1. Ponder

در این پژوهش به دلیل شیوع ویروس کرونا امکان ارتباطات مستقیم و آسان با استادان، متخصصان و مدیران آموزش عالی وجود نداشت و به روش سنتز پژوهی اکتفا شد. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی با بهره‌گیری از دیگر روش‌های کیفی چون روش پدیدارشناسی و ... و با برقراری بحث و تبادل اندیشه با استادان برگزیده، در خصوص ایده‌ها، راهکارها و رویکردهای خلاقانه آنها در آموزش کارآفرینی، تجربیات ارزشمندی حاصل شود.

References

- Afshari, A., Hosseini, A. (2014). The basics of entrepreneurial challenges in Iranian universities and their solutions, the first annual conference on management. *Innovation & Entrepreneurship*, Shiraz, <https://civilica.com/doc/108317>. [Persian]
- Agbonlahor, A. A. (2016). Challenges of entrepreneurial education in Nigerian universities: towards a repositioning for impact. *Journal of Educational & Social Research*, 6(1), 208-208.
- Akhuemonkhan, I. A., Raimi, L., & Sofoluwe, A. O. (2013). Entrepreneurship education and employment stimulation in Nigeria. *Journal of Studies in Social Sciences*, 3(1).
- Alwani, M., Budlai, H., & Gharib Gerkani, M. (1390). Challenges and proposals (solutions) in conceptual development of entrepreneurship. *Technology Growth*, 8(29), 35-46. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=158084>. [Persian]
- Amalia, R. T., & Von Korfflesch, H. F. O. (2021). Entrepreneurship education in Indonesian higher education: mapping literature from the Country's perspective. *Entrepreneurship Education*, 4(3), 291-333. <https://doi.org/10.1007/s41959-021-00053-9>
- Bennett, R. (2006). Business lecturers' perceptions of the nature of entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 12(3).
- Boldureanu, G., Ionescu, A. M., Bercu, A.-M., Bedrule-Grigoruță, M. V., & Boldureanu, D. (2020). Entrepreneurship Education through Successful Entrepreneurial Models in Higher Education Institutions. *Sustainability*, 12(3), 1267. MDPI AG. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.3390/su12031267>
- Chalmers, I., Hedges, L. V., & Cooper, H. (2002). A brief history of research synthesis. *Evaluation & the health professions*, 25(1), 12-37.
- Duval-Couetil, N. (2013). Assessing the impact of entrepreneurship education programs: Challenges and approaches. *Journal of Small Business Management*, 51(3), 394-409.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Eshraghi Samani, R., Karimi, T., Vahidi, M., & Saida, T. (2015). Challenges of rural entrepreneur-

- ship in Ilam province. *Entrepreneurship Strategies in Agriculture*, 3(5), 57-63. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=316023>. [Persian]
- European Commission (2006). *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, "Implementing the Community Lisbon Programme: Fostering entrepreneurial mindsets through education and learning"*, European Commission, Brussels, February European Commission (2008). Survey of Entrepreneurship Education in Higher Education in Europe
- Falahi, A. (2014). The role of think tanks in solving entrepreneurial challenges for university graduates, in the development process of small and medium-sized organizations in Iran, *the first national conference on entrepreneurship, creativity and future organizations*, Tehran, <https://civilica.com/doc/52237>. [Persian]
- Fazli, F., Toulabi, Z., & Pourashraf, Y. (2018). *Identification of challenges and social strategic activities of social entrepreneurship* (case study: Ilam City Social Security Organization), <https://civilica.com/doc/1013552>. [Persian]
- Ghina, A., Simatupang, T. M., & Gustomo, A. (2014). A systematic framework for entrepreneurship education within a university context. *International Education Studies*, 7(12), 1-19. <https://doi.org/10.5539/ies.v7n12p1>
- Hejazi, A., Nave Ebrahim, A., Behrangi, M., & Zain Abadi, H. R. (2012). *Entrepreneurship education in higher education: challenges and strategies*. *Skills Training*, 1(5), 53-65. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=262501>. [Persian]
- HosseiniNia, Gh., & Mousavi, Sh. (2017). Entrepreneurship education in universities, methods and challenges. *Journal of Higher Education*, 11(41), 59-88. magiran.com/p1820468. [Persian] <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2015.10.003>
- Light, R., & Pillemer, D. (1986). Summing up: the science of reviewing research Harvard University press: Cambridge, MA, 1984, xiii+ 191 pp. *Educational Researcher*, 15(8), 16-17.
- Jones, G. (2005). *Multinationals and global capitalism: From the nineteenth to the twenty first century*. Oxford University Press.
- Karimi, S., Chizari, M., Biemans, H. J., & Mulder, M. (2010). Entrepreneurship education in Iranian higher education: The current state and challenges. *European Journal of Scientific Research*, 48(1), 35-50. [Persian]
- Khazanah Research Institute. (2019). *A statistical snapshot of youth unemployment, 2011 to 2018*. http://www.krinstitute.org/Views-@-A_Statistical_Snapshot_of_Youth_Unemploy-

- ment, 2011_to_2018.aspx
- Kirby, D. A. (2021). Entrepreneurship education: can business schools meet the challenge? *Education + Training*, 46(8/9), 510-519. <https://doi.org/10.1108/00400910410569632>
- Kritikos, A. (2014). *Entrepreneurs and their impact on jobs and economic growth*. IZA World of Labor 2014: 8 doi: 10.15185/izawol.8
- Lima, E., Lopes, R. M., Nassif, V., & Silva, D. (2015). Opportunities to improve entrepreneurship education: Contributions considering Brazilian challenges. *Journal of Small Business Management*, 53(4), 1033-1051.
- MirJalili, M. A., & Malekipour, A. (2017). A reflection on the formation of an entrepreneurial university of medical sciences with an emphasis on solutions and challenges. *Yazd Center for Studies & Development of Medical Sciences Education*, 13(4), 367-375. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=486276>. [Persian]
- Miranda, F. J., Chamorro-Mera, A., & Rubio, S. (2017). Academic entrepreneurship in Spanish universities: an analysis of the determinants of entrepreneurial intention. *European Research on Management & Business Economics*, 23, 113-122.
- Moghadasi, J., & Keikavousi Arani, M. (2014). Factors affecting the entrepreneurship of universities of medical sciences in Iran's higher education system. *Journal of Health Management*, 6(4), 49-59. magiran.com/p1526509. [Persian]
- Mohammadpour, A. (2012). *Anti-Method Qualitative Research Method book*. Tehran: Sociology.
- Mónico, L., Carvalho, C. S., Nejati, S., Arraya, M., & Parreira, P. (2021). Entrepreneurship Education and its Influence on Higher Education Students' Entrepreneurial Intentions and Motivation in Portugal. *BAR - Brazilian Administration Review*.
- Moses, C., & Akinbode, M. (2014). Entrepreneurship curriculum and pedagogical challenges in captivating students' interest towards entrepreneurship education. *Research Journal of Economics & Business Studies*, 4(1).
- Mouaheb, H., Fahli, A., Moussetad, M., Eljamali, S. (2012). The serious game: what educational benefits? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 5502-5508.
- Movaghar, M., Davari, E., & Mirmoini, R. (2014). Challenges of entrepreneurship education in Iran's public universities, *National Conference on Entrepreneurship and Sustainable Development, Babolsar*; <https://civilica.com/doc/392025>. [Persian]
- Murtaza, K. G., & Hui, L. (2021). Higher Education in Pakistan: Challenges, Opportunities, Suggestions. *Education Quarterly Reviews*, 4(2).

- Nwosu, J. C., & Chukwudi, J. H. (2018). Entrepreneurship education and the challenges of graduate employability in Nigeria. *International Journal of Innovation, Management & Technology*, 9(5), 189-193.
- Pring, R. (2000). *Philosophy of Educational Research*, London: Continuum.
- Rahmati, M., & Moghimi Kandolosi, R. (2014). Explanation and analysis of barriers affecting entrepreneurship, *The first international conference on management, economics, accounting and educational sciences, Sari*, <https://civilica.com/doc/445807>. [Persian]
- Rasian, Z. (2009). Higher Education Governance in Developing Countries, Challenges and Recommendations: Iran as a case study. *Nonpartisan Education Review / Essays*, 5(3). Retrieved May 5, 2010 from <http://www.npe.ednews.org/Review/Essays/v5n3.htm>
- Ridzwan, R., Muhammad, N. M. N., & Rahman, A. A. A. (2017). Issues and challenges among young entrepreneurs in Malaysia. *IOSR Journal of Business and Management*, 19(03), 80-84.
- Rodrigues, M., Silva, R., & Franco, M. (2023). Entrepreneurial Attitude and Intention in Higher Education Students: What Factors Matter? *Entrepreneurship Research Journal*, 13(2), 251-280. <https://doi.org/10.1515/erj-2020-0107>
- Ubogu, R. (2020). Entrepreneurship Education: Challenges and Strategies towards Promoting Entrepreneurship in Higher Education in Nigeria. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 9(5), 125-125.
- Walter, S. G., & Block, J. H. (2016). Outcomes of entrepreneurship education: An institutional perspective. *Journal of Business Venturing*, 31(2), 216-233.
- Asar, Sh., Jalalpour, S., Ayoubi, F., Rahmani, M. R., & Rezaian, M. (2015). Prisma, Preferred Items in Reporting Systematic Review Articles and Meta-Analysis. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*, 15(1), 63-80. [Persian]
- Xianming, W. A. N. G. (2013). Reflection on challenges and countermeasure of entrepreneurship education in China. *Cross-Cultural Communication*, 9(2), 18-22.

